

MARIA KUROWICKA

Szkoła sportowa

– gdzie mogą pojawić się problemy?

Szkoła sportowa jest obszarem, w którym realizowane jest wychowanie fizyczne i szkolenie sportowe. Już sama odmienność treści, celów, zadań tych procesów może powodować zaistnienie trudności we wspomaganii dążeń wychowanka do osiągnięcia postulowanej wszechstronnie rozwiniętej osobowości.

Funkcjonowanie szkół sportowych generuje liczne problemy. Nie oznacza to wszakże, iż funkcjonowanie innych typów szkół dla dzieci i młodzieży odbywa się całkowicie bezproblemowo. Oznacza to jednak, że praca nauczyciela, trenera, nauka ucznia-sportowca w szkołach sportowych związana jest z określonym zespołem sytuacji problemowych właściwych dla tej placówki.

Jak podaje S. Sulisz nauczyciele wychowania fizycznego zwłaszcza ci rozpoczynający pracę w szkole chcą widzieć w sporcie szkolnym obszar, który bezwarunkowo związany jest z wychowaniem fizycznym w realizacji celów wychowawczych¹. Łączna realizacja tej grupy celów przez sport i wychowanie fizyczne zdaje się być bardziej prawdopodobna dopiero wtedy, gdy spojrzysz na sport dzieci i młodzieży, jako na pewną „drogę” realizacji zadań rozwojowych w sferze fizycznej, psychicznej, społecznej. Wtedy to uczeń-sportowiec będzie umieszczany przez pedagoga w konkretnej sytuacji społecznej, dla której system uznawanych wartości będzie inny od tego, który jest przypisany sportowi szkolnemu uznanemu za podsystem sportowego szkolenia wyczynowego.

Upatrywanie w sporcie dzieci i młodzieży części składowej sportu wyczynowego będzie bardzo jednoznaczne z nadaniem wynikowi sportowemu największego znaczenia. W działalności sportowej ucznia celem jest coś więcej niż wygrana w prestiżowych zawodach sportowych. Konieczne jest wykonanie: *zadania społeczno-wychowawczego, zadania edukacyjnego, zadania zdrowotnego*².

Kiedy w treningu sportowym dochodzi rzeczywiście do realizacji powyższych zadań, sport prowadzi do rozwoju postulowanej wszechstronnie rozwiniętej osobowości wychowanka³.

Zagrożenia pojawiają się, gdy dochodzi do zachwiania prawidłowej struktury procesu szkoleniowego. W szczególności do zaburzenia ustalonego porządku przechodzenia od zadań wszechstronnych do ukierunkowanych specjalistycznych.

Wśród przyczyn negatywnych zjawisk sportu młodzieżowego wymienia się: zjawisko nadmiernej eksploatacji młodego organizmu oraz przedwcześnie wprowadzony trening specjalistyczny. W skali makrospołecznej prowadzi to do zmniejszania możliwości szkolenia pełnowartościowych rezerw sportowców przygotowywanych do startu w zawodach najwyższej

¹ S. Sulisz, *Wielowymiarowość sportu dzieci i młodzieży*, Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, 2002, 5, s. 32–38.

² H. Sozański, *Szkolenie dzieci i młodzieży w systemie sportu wyczynowego*, w: pod red. H. Sozańskiego, *Podstawy teorii treningu sportowego*, Warszawa 1999, s. 11.

³ Tamże.

rangi. W kontekście mikrospołecznym wiąże się, to z pewnymi specyficznymi zachowaniami ludzi związanych ze sportem⁴.

Najbardziej widocznym i pożądanym rozszczeniem jest osiągnięcie produktu końcowego rywalizacji sportowej, wyniku sportowego. Jednak sam wynik to osiągnięcie martwe, życie i blask przywraca mu uznanie środowiska społecznego⁵.

Uznanie społeczne i fakt osiągnięcia przez „dobrego” sportowca w stosunkowo krótkim czasie wysokiej pozycji społecznej, powoduje to, iż wynik sportowy, staje się największym marzeniem sportowców. *„Członkowie elit sportowych potrafią szybko awansować w przestrzeni społecznej i kulturowej dzięki wzmocnieniu pozytywnych skutków sukcesu sportowego zdobytym wykształceniem i uzyskanymi kwalifikacjami zawodowymi”*⁶. Z pewnością błyskotliwa kariera sportowca może rozwijać się szybciej dzięki rezonansowi społecznemu jego sukcesu. Młody człowiek w jednej chwili staje się osoba publiczną, jest rozpoznawany, bacznie obserwowany, podziwiany. Ludzie identyfikują się z jego sukcesem i dowartościowują się nim. Niewiele jest dziedzin działalności ludzkiej, które dają możliwość tak szybkiego awansu społecznego. Niestety droga po „drabinie” społecznej jest dwukierunkowa. W przypadku kariery sportowej degradacja przychodzi często tak szybko i niespodziewanie jak sukces. Tytuł mistrza jest przyznawany najczęściej co rok innej osobie, jedynie tytuł olimpijczyka jest ponadczasowy. Należy chyba w tym miejscu zapytać: *Jaki procent ogółu sportowców w Polsce stanowią olimpijczycy?* Należy również zapytać: *Czy „reszta” sportowców świadoma jest*

*tego, jak zazwyczaj przebiega kariera sportowa w kontekście pełnienia ról zawodowych?*⁷

Dodatkowo prowadzona przez K. Stańczuka analiza przyczyn rezygnacji z kariery sportowej, wskazała że najczęściej powodują ją konflikt nauki i sportu, zdrowie, brak miejsca w wyższej klasie, konflikt sportu z nowymi rolami społecznymi⁸. Można, więc chyba zacząć się zastanawiać czy w skali społecznej zjawisko wspomagania awansu społecznego przez sukces sportowy nie jest marginalne. Jednak bilans kosztów poniesionych przez zawodnika w drodze do uznanego społecznie wyniku zdaniem A. Karwackiego i in. jest możliwy do wyznaczenia dopiero po zakończeniu przez zawodnika kariery sportowej⁹.

Jednym z powodów podejmowania niepożądanych zachowań jest umiejscowienie sporu w rzeczywistości społecznej, w której w kierunku sportu wystosowywane są różne roszczenia.

Dobry wynik jest najważniejszym pragnieniem dla 38,5% badanych przez M. Guszowską uczniów Szkół Mistrzostwa Sportowego¹⁰. Dla 37,4% uczniów tej grupy największym marzeniem jest ogólnie pojmowany sukces a dla 31,3% start na igrzyskach olimpijskich. Ponadto M. M. Jenzin i C. A. Milsztein w swoich badaniach wymieniają następujące najczęstsze motywy osobowościowe skłaniające do działalności sportowej: *pragnienie zwycięstwa, chęć bycia pierwszym, poczucie bycia*

⁴ Sozański H., *Systemowe uwarunkowania modelu treningu młodocianych i ich wpływ na rozwój karier*, w: pod red. D. Śledzińskiego, A. Kudera, K. Perkowski, *Modelowe rozwiązania treningu w szkoleniu młodzieży uzdolnionej sportowo*, Warszawa 2005, s. 9–27

⁵ K. Zuchora, *Pedagogiczne aspekty wczesnej specjalizacji sportowej*, Wrocław 1971, 9, s. 57–69.

⁶ A. Karwacki, Z. Kowalski, Z. Winiarski, *Społeczne wyznaczniki efektywności sportowej uczniów mistrzostwa sportowego*, Sport wycieczkowy, 1997, 7–8, s.78–83.

⁷ A. Pawlak, *Ruchliwość społeczna i ruchliwość w kulturze fizycznej*, w: pod red. Z. Krawczyk, *Socjologia kultury fizycznej*, Warszawa 1995, s. 265–274.

⁸ K. Stańczuk, *Przyczyny rezygnacji uzdolnionej sportowo młodzieży z kariery sportowej*, Warszawa 1989, s. 43–67.

⁹ A. Karwacki, Z. Kowalski, Z. Winiarski, *Społeczne...*, dz. cyt.

¹⁰ M. Guszowska, *O czym marzą a czego się boją uczniowie Szkół Mistrzostwa Sportowego*, Kultura Fizyczna, 1998, 5–6, s. 10–14.

*silniejszym od innych*¹¹. W badaniach R. Kaniuka nad oczekiwaniami uczniów wystosowanymi wobec szkoły sportowej wykazano, iż młodzież chęć reprezentowania kraju uzasadnia możliwością osiągnięcia: przyjemności, sławy, zaszczytów¹². Wymienione gratyfikacje są możliwe do osiągnięcia dzięki wynikowi.

**Mimo kosztów i ryzyka
związanego ze sportem,
wyniki badań bardzo wyraźnie
wskazują, że sukces sportowy
jest najważniejszy
dla sportowców.**

Koszty i ryzyko udziału w szkoleniu sportowym związane są również z oddziaływaniem środków treningowych na ciało i zdrowie wychowanka. Z badań wynika, że sport jest działalnością charakteryzującą się zwiększoną urazowością. Daleko posunięta specjalizacja w wykonywaniu zadania startowego oraz czas, w którym, organizm zawodnika poddawany jest treningowi sportowemu o określonej intensywności i objętości, skutkują zmianami optymalnego toru rozwojowego młodego organizmu¹³. Trener współpracując z zawodnikiem nieustannie musi podejmować decyzję o tym, czy nie została przekroczona granica optymalnego wpływu na ciało wychowanka.

Trener prowadzący szkolenie sportowe jednak poddany jest pokusie osiągnięcia szybko i znaczącego wyniku sportowego. Funkcjonuje on w układzie większym niż dwójkowy. Strony układu to nie tylko on i zawodnik. Administracja szkoły lub klubu, opinia publiczna, rodzice, inni sportowcy wpływają na działania trenera i wymagają wyniku¹⁴. Może to powodować sytuację, w której w pogoni za wynikiem zapo-

mina się o samym sportowcu. Dochodzi do koncentracji na technologii treningu, sportowiec traktowany jest przedmiotowo. Trener podejmuje decyzje niezgodne z postulowanymi rozwiązaniami metodyki treningu sportowego.

W wyniku tych decyzji może dojść do sytuacji nadmiernej eksploatacji organizmu młodego sportowca i bardzo często rezygnacji z kariery sportowej utalentowanego zawodnika. Badania K. Stańczuka wskazują, iż w grupie 600 sportowców rezygnujących z kariery sportowej, 106 osób zrezygnowało z powodów zdrowotnych¹⁵. Trudno wnioskować, w jakim stopniu przyczyną zdrowotnych problemów tych osób był nieprawidłowo prowadzony trening, nie mniej jednak około 17,7% badanych nie poddało zdrowotnie warunkom szkolenia.

Przyczyną takiej sytuacji być może jest podkreślany w wielu publikacjach H. Sozańskiego problem polskiego sportu, wynikający z pójsćia drogą „na skróty”, która nie uwzględnia praw rządzących rozwojem psychofizycznym ucznia¹⁶. Jednym ze skutków takiego postępowania jest osiąganie wysokich wyników sportowych przez polskich juniorów i znacząco niższa pozycja medalowa polskich seniorów w zawodach rangi Mistrzostw Świata, Igrzysk Olimpijskich, Mistrzostw Europy. Poparcia na istnienia powyższego problemu H. Sozański szuka w analizie wyników osiąganych przez juniorów i seniorów, krajów uszeregowanych na 21 najwyższych pozycjach według punktacji IO 2000. Przyjmując za 100% ilość zdobytych medali przez juniorów, określono „wskaźnik efektywności szkolenia”. Wartość wskaźnika na poziomie 1, oznacza niezmienną liczbę medalistów wśród seniorów w stosunku do juniorów, w badanych latach i kolejnych imprezach. Wszystkie kraje z punktowanej listy osiągnęły wskaźnik na poziomie powyżej jedności, jedynie Polska osiągnęła go na poziomie 0,9. Autor stwierdza, że przygotowa-

¹¹ M. M. Jenzin, C. A. Milsztein, *Wpływ środowiska społecznego na kształtowanie młodych sportowców*, Sport Wyczynowy, 1976, 7, s. 24–33.

¹² R. Kaniuk, *Sport szkoła sportowa – oczekiwania i rzeczywistość*, Warszawa 1985, s. 116.

¹³ W. Dolota, H. Strączkowska, B. Woynarowska, *Rozwój fizyczny i stan zdrowia uczniów szkół podstawowych o profilu sportowym*, Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna, 1974, 10, s. 13–18.

¹⁴ K. Heinemann, *Spoleczna rola trenera*, w: *Wprowadzenie do socjologii sportu*, Warszawa 1990, s. 118–124.

¹⁵ K. Stańczuk, *Przyczyny rezygnacji uzdolnionej sportowo młodzieży z kariery sportowej*, Warszawa 1989, s. 43–67.

¹⁶ H. Sozański, *Systemowe...*, dz. cyt.

nie juniorów do uczestnictwa w kategorii seniora stwarza określone trudności. Kariera młodocianych zawodników zostaje często zahamowana.

Dopełnieniem spostrzeżeń na temat sportu może być wskazanie przez L. Pawelskiego rozwiązania podjętego przez „pewną grupę dyrektorów szkół” tyżącego się finansowania zajęć SKS dla szkoły¹⁷. Otóż wedle tego rozwiązania nauczyciel wychowania fizycznego jest rozliczony z miejsc, jakie zajęli uczniowie w rywalizacji międzyszkolnej i dopiero w odniesieniu do pozycji w klasyfikacji przyznawana jest odpowiednia liczba pieniędzy na zajęcia SKS dla szkoły. Przykład podany przez L. Pawelskiego dotyczy sportu dzieci uczących się w szkole nieprowadzącej szkolenia sportowego, gdzie sport, wynik sportowy powinny być znaczeniowo zrównane z innymi celami, środkami dydaktyki i wychowania fizycznego. Takie rozwiązania podjęte w takim typie szkół mogą jedynie stymulować do przemyśleń na temat, jak bardzo podobna sytuacja ma szansę wzmocnić się w szkole sportowej.

Szkoła realizuje program dydaktyczny, wychowawczy oraz program szkolenia sportowego. Jest zobligowana także do poznawania istotnych elementów środowiska społecznego ucznia i prowadzenia działań diagnostycznych w oparciu, o które zbuduje program profilaktyczny. Program profilaktyczny i program wychowawczy, dążą do wyposażenia uczniów w wiedzę i umiejętności niezbędne w budowaniu dojrzałej osobowości, nauczania postaw asertywnych w sytuacji zagrożeń, rozumienia i stosowania się do norm społecznych.

Program profilaktyczny szkoły wyznacza treści, metody, formy, środki mające przeciwdziałać problemom wyznaczonym w diagnozie. W badaniach dotyczących tworzenia szkolnych programów profilaktyki, określa się zespół zachowań ryzykownych podejmowanych przez młodzież, które generują sytuacje problemowe. Zachowania te definiowane są jako „działa-

nia zwiększające prawdopodobieństwo pojawienia się niekorzystnych psychologicznych, społecznych i zdrowotnych konsekwencji” w życiu osoby, która się ich dopuściła¹⁸.

Młodzież uprawiająca sport przynależy do takich grup społecznych jak: rodzina, szkoła, grupa rówieśnicza. Nie różni się pod tym względem od młodzieży nietreningowej. Dlatego problemy tych dwóch grup młodzieży mogą być podobne. Program szkolenia sportowego dzieci i młodzieży zakłada osiągnięcia mistrzostwa sportowego.

Droga do mistrzostwa jest trudna, czasochłonna, wymaga wyrzeczeń. Tak absorbująca działalność, podejmowana jest, by osiągnąć określone gratyfikacje, jednak może piętrzyć przed młodym człowiekiem dodatkowe sytuacje problemowe.

Najczęściej wymienianymi zachowaniami ryzykownymi ogółu młodzieży szkolnej, są: *palenie tytoniu, używanie alkoholu, używanie innych środków psychoaktywnych*. Zachowania ryzykowne nie powstają jednak z niczego, istotny jest wpływ: rodziny, rówieśników¹⁹. Czynniki chroniącymi są: silna więź emocjonalna z rodzicami, zainteresowanie nauką szkolną, regularne praktyki religijne, poszanowanie praw, norm społecznych, przynależność do pozytywnej grupy²⁰.

W środowisku szkolnym kumulujące się problemy ucznia i możliwość podjęcia przez niego zachowania ryzykownego, wiąże się najczęściej z problemami w nauce²¹.

Cz. Kupisiewicz widzi w niepowodzeniach szkolnych „*sytuacje, w których występują wyraźne rozbieżności między wymaganiami wy-*

¹⁷ L. Pawelski, *Sport szkolny, wyczyn czy wychowanie*, Lider, 1998, 1, s. 21–22.

¹⁸ A. E. Kazdin, *Zdrowie psychiczne młodzieży w okresie dojrzewania*, Nowiny Psychologiczne, 1996, 2, s. 43.

¹⁹ E. Kosińska, *Profilaktyka jako istotny element wychowania*, w: *Mądrze i skutecznie. Zasady konstruowania szkolnego programu profilaktyki*, Kraków 2002, s. 8–13.

²⁰ B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2002.

²¹ M. Simm, E. Węgrzyn-Jonek, *Budowanie szkolnego programu profilaktyki*, Kraków 2002, s. 28–34.

chowawczymi i dydaktycznymi szkoły, a zachowaniami uczniów oraz uzyskiwanymi przez nich wynikami nauczania²².

Duży wpływ na osiągnięcia ucznia w szkole i treningu sportowym mają stan zdrowia, motywacja, zainteresowania. Długotrwałość szkolnych problemów ucznia, może powodować różnego rodzaju zaburzenia w psychice i zachowaniu się ucznia. Mogą one przejawiać się w formie fobii szkolnej, chronicznego, nieuzasadnionego lęku przed szkołą oraz chęcią uwolnienia się od niej. Problemy edukacyjne uczniów szkoły muszą być przedmiotem troski, zwłaszcza, że sukcesy szkolne i poziom osiągniętego wykształcenia decydują o ich późniejszych szansach w społeczeństwie i możliwości samodzielnego życia²³.

Dla całości problemu uzależnień wśród młodzieży trenującej, ważne jest to, iż młodzież mająca zainteresowania sportowe ma kontakt ze zjawiskiem narkomanii, a niewielka liczba badanych zażywa narkotyki.

W przypadku młodzieży trenującej dla problemu niepowodzeń szkolnych istotne jest: *Czy sport przeszkadza czy nie przeszkadza w nauce?* Z badań prowadzonych przez J. Nowocieńca wynika, że działalność sportowa nie zaburza poziomu osiągnięć dydaktycznych uczniów²⁴. Badania te dotyczyły analizy, częstości występowania zjawiska „odsiewu”, czyli braku promocji do klasy następnej oraz wartości średnich ocen uzyskiwanych przez klasy sportowe

i klasy niesportowe. W grupie uczniów-sportowców nie było ucznia, który nie otrzymałby promocji do następnej klasy. Analiza średnich ocen, wskazywała na wyższe lub takie same wartości średnich ocen obu badanych grup.

Nauka w szkole sportowej, klasie sportowej wydaje się, automatycznie kierunkować młodego człowieka w stronę zdrowego stylu życia. Istnieje stereotyp myślowy, skłaniający do tego by ufać, że sport, aktywność fizyczna wykluczy z życia młodych sportowców szkodliwe substancje uzależniające. Najważniejsze w sporcie jest osiągnięcie określonego poziomu sprawności psychofizycznej, pozwalającej na osiągnięcie wyniku. Realizacja tego zadania powinna wykluczać palenia papierosów, picie alkoholu czy zażywanie narkotyków.

Możemy postawić pytanie: *Czy wśród młodzieży uprawiającej sport istnieje problem korzystania z substancji uzależniających?* Badania E. Mędreli-Kuder i M. Zubowicz wskazują na fakt kontaktu z tymi substancjami uczniów liceów sportowych²⁵. Również z badań przeprowadzonych przez M. Gacek w 1996 roku w Krakowie wynika, że w ciągu jednego miesiąca poprzedzającego badania, alkohol piło 84,9% uczniów III i IV klasy Liceum Szkoły Mistrzostwa Sportowego w Krakowie²⁶. W tej grupie nastolatków, średnio 3,04 razy w miesiącu uczeń sięgał po alkohol. Oczywiście jednorazowe badania wykonane w szkole sportowej, nie mówią o całej populacji młodych sportowców w Polsce. Mogą jednak skłonić do zastanowienia czy sport, jego ideologia, reżim treningowy są rzeczywiście wystarczającym bodźcem do rezygnacji z upijania się alkoholem.

Kolejnym problemem jest palenie papierosów, które w literaturze dotyczącej programów profilaktyki społecznej uznawane jest za klucz otwierający „puszkę Pandory”²⁷. Palenie moż-

²² Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1988, s. 227.

²³ D. Kulczyńska-Wolak, *Niepowodzenia dydaktyczne uczniów, problem ucznia czy nauczyciela*, 2005, <http://scholaris.pl>.

²⁴ J. Nowocień, *Klasy sportowe w systemie wartości wychowawczo-społecznych szkoły*, Roczniki Naukowe AWF, Tom. XXVII (1982–1984), Warszawa, 1984, s. 155–184.

²⁵ E. Mędreli-Kuder, M. Czubowicz, *Problematyka uzależnień wśród młodzieży uprawiającej sport*, Wychowanie Fizyczne i Sport, 2000, 1, s. 29–35.

²⁶ M. Gacek, *Młodzież uprawiająca sport wobec substancji uzależniających*, Lider, 1996, 12, s. 22–23.

²⁷ J. Szmańska, *Przyczyny i znaczenie ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży*, w: *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*, Warszawa 2002, s. 10–30.

Fot. Grzegorz Michałowski (PAP)

na łatwo ukryć przed rodzicami, nauczycielami, opiekunami. Przy okazji palenia pojawia się sytuacja, w której młody człowiek łamie zakaz. Najtrudniejszy jest pierwszy krok, jeśli raz przekroczy się granicę, istnieje olbrzymie prawdopodobieństwo złamania następnego zakazu. Palenie papierosów przyspiesza drogę do inicjacji z alkoholem, który już będzie prowadził do zmian w zachowaniu i myśleniu. Obniżona możliwość kontroli własnego zachowania, będzie mogła prowadzić do podejmowania kolejnych ryzykownych zachowań. Tak przyjęty schemat, jest najczarniejszym scenariuszem sytuacji ucznia, dlatego konieczne jest by na palenie papierosów zwrócić szczególną uwagę. W jednorazowych badaniach przeprowadzonych w Krakowie przez M. Gacek wykazano, że wśród sportowców paliło 27% trenujących uczennic i 29% trenujących uczniów²⁸.

²⁸ M. Gacek, *Młodzież...*, dz. cyt.

²⁹ E. Mędreła-Kuder, M. Czubowicz, *Problematyka...*, dz. cyt.

³⁰ Tamże.

Korzystanie ze środków odurzających wzrasta z każdym dniem. Istotnymi czynnikami przeciwdziałającymi zjawisku narkomanii jest silna więź emocjonalna z rodziną oraz wiedza na temat środków odurzających. Badania E. Mędreli-Kuder i M. Czubowicz młodzieży uprawiającej sport, wskazują na pojawienie się problemu kontaktów z narkotykami w środowisku sportowym²⁹.

Do zażywania narkotyków wśród badanych sportowców przyznało się 9,6%, a 74,5% uczniów miało kontakt z osobami zażywającymi narkotyki, 39,2% uczniów miało kontakt z osobami zażywającymi narkotyki przy nich, 53,8% miało kontakt z osobami rozprowadzającymi narkotyki. Kontakt z domowymi sposobami sporządzania narkotyków w badanej grupie miało 13,5%³⁰. Z kolei badania M. Gacek mówią, że ani jeden uczeń Szkoły Mistrzostwa Sportowego

w miesiącu poprzedzającym badanie nie zażywał substancji psychoaktywnej³¹. Namawianych do zażywania było w tej grupie 58,4% uczniów. Przeciwdziałać narkomanii ma odpowiedni poziom wiedzy na temat jej szkodliwości. Badani przez E. Męderelę-Kuder uczniowie-sportowcy, zdają sobie sprawę ze szkodliwości narkotyków na organizm i psychikę człowieka³². Zaskakujące jest to, że badana młodzież, zdaniem autorki, wiedzy na temat narkotyków nie wynosi ze szkoły. A środowisko szkolne i wiążące się z nim problemy w nauce są wskazane, jako potencjalna i wystarczająca przyczyna sięgania po narkotyki. Blisko 22% młodzieży licealnej badanej przez E. Męderelę-Kuder i M. Czubowicz, a 52% usprawiedliwia zażywanie narkotyków w czasie niepowodzeń³³. Aż 41% uczniów-sportowców, którzy sięgnęli po narkotyki, przyznaje, że zrobiła to ze zwykłej ciekawości.

Przestępczość w sporcie dotyczy czynów wykonywanych przez kibiców i ludzi sportu. Wśród sportowców zachowania te przybierają często formę bójek, awantur, kradzieży. Czyny te dokonywane są zazwyczaj pod wpływem alkoholu.

Wśród zachowań dewiacyjnych mających źródło w fetyszyzacji wyniku sportowego znajdują się doping, przemoc w sporcie, zjawiska przestępczości³⁴.

Charakter przekazu medialnego widowiska sportowego, powoduje że sport utożsamiany jest „biznesem”. Stawia to przed sportowcami coraz wyższe wymagania. Muszą w coraz dłuższym czasie utrzymywać sprawność psy-

chofizyczną swojego organizmu na bardzo wysokim poziomie. Ponadto technologia treningu sportowego oparta na wiedzy wielu nauk, stosowanie dokładnej dokumentacji obciążeń treningowych, doprowadziły do stymulowania organizmu nie tylko do znoszenia większych obciążeń, ale i do szybszego wypoczynku. Stosowane są w tym celu wspomaganie odnową biologiczną o charakterze fizykoterapeutycznym, klimatologicznym czy farmakologicznym. A od tak znacznego ingerowania w naturalny przebieg procesów pracy i wypoczynku droga do dopingu jest krótka³⁵.

W sytuacji stosowania dopingu, osobą, która ma pierwszorzędne znaczenie jest trener. Osobami, które mają również wpływ na fakt stosowania dopingu są; lekarz, działacz sportowy, sponsor, fizjoterapeuta. Bez względu na to, czy trener wie czy nie o stosowaniu dopingu przez zawodnika, jest on osobą, która jest w stanie pierwsza stwierdzić czy zawodnik zażywa zabronione środki. Od trenera zależało też będzie dalsze postępowanie.

Czy jednak problem dopingu istnieje w szkołach sportowych? Z badań M. Taniewskiego i A. Treder-Mentuch³⁶ wynika, że w grupie liczącej 330 osób i składającej się z 150 studentów AWF, 80 uczniów szkół licealnych, 55 uczniów szkół sportowych, 45 osób ćwiczących w klubie fitness. Aż 67% badanych przyznało, że w ich środowisku używa się dopingu. Uczniowie szkół sportowych w 85% potwierdzili ten fakt. Najczęściej środki dopinguujące zdaniem badanych rozprowadzane były przez: kolegów, handlarzy, lekarzy, działaczy sportowych. Młodzież badana w większości negatywnie odnosi się do zjawiska dopingu w sporcie, a jako jedną z metod walki z dopingiem młodzież proponuje upowszechnianie wiadomości o negatywnych skutkach stosowania dopingu.

³¹ M. Gacek, *Młodzież...*, dz. cyt.

³² E. Męderela-Kuder, *Poziom wiedzy o narkotykach młodzieży szkół o profilu sportowym*, Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne, 2001, 6-7, s. 17-20.

³³ E. Męderela-Kuder, M. Czubowicz, *Problematyka...*, dz. cyt.

³⁴ K. Stańczuk, *Przyczyny rezygnacji uzdolnionej sportowo młodzieży z kariery sportowej*, Warszawa 1989, s. 43-67.

³⁵ R. Żukowski, *Doping – Samo Zło*, Trening 1991, 2, s. 70-84.

³⁶ A. Taniewski, K. Treder-Mentuch, K. Szewczyk, *Poglądy młodzieży na temat dopingu w sporcie*, Medycyna Sportowa, 1999, XII, 101, s. 30-33.

Fot. Grzegorz Michałowski (PAP)

Przemoc stosowana w sporcie wiąże się z zachowaniem wiążącym się z użyciem siły fizycznej lub presji psychicznej, dążącym do uszkodzenia w jakimś stopniu, osoby lub rzeczy. Uwarunkowania agresji w sporcie mają dwa źródła.

Pierwszym zespołem uwarunkowań są czynniki pozasportowe, ogólnospołeczne. Przyczynami narastania agresji indywidualnej i grupowej, są konkurencja, dominacja, niszczenie wolności osobistej. Najbardziej widocznym przejawem agresji tak stymulowanej jest działalność mediów, które już poprzez sam sposób przekazu widowiska sportowego wzmacniają manifestowanie siebie w sposób agresywny.

Drugim zespołem uwarunkowań sprzyjających agresji są pewne cechy immanentne dla współczesnego sportu. Wymienić tu należy: presję na zwycięstwo, motywację finansową, działalność komercyjną, styl życia sportow-

ców podobny do stylu życia ludzi z sektora rozrywki³⁷.

Dla sportu narodowego szczególnie dotkliwe są tego typu czyny wykonywane poza granicami kraju. Przeszłość w sporcie choć występuje jest zjawiskiem marginalnym³⁸.

Każde z wymienionych zjawisk należałoby przestudiować dokładniej by dyskutować, o tym, w jakim stopniu dotyczy ono populacji młodzieży trenującej. Każde ma inną genezę, przebieg, skutki to jednak wydają się, iż istnieje potrzeba całościowych ujęć zagadnienia ponieważ uczeń sportowiec jest osobą ludzką. Duchowość, właściwości psychiczne, stosunki społeczne, fizyczność ciała to wymiary tej samej jednostki. Patrzenie wybiórcze poprzez pryzmat szkolenia sportowego, czy edukacji nie pozwoli na zdiagnozowanie sytuacji ucznia lub grupy uczniów. A diagnozą jest konieczna by prowadzić działania profilaktyczne.

³⁷ K. Stańczuk, *Przyczyny...*, dz. cyt.

³⁸ Tamże.

